

דפנא לויץ

אדון הקארמה

גלגול וקארמה בקבלה

אנתולוגיה

הסדרה לחקר ספרות הקבלה והחסידות

עורך הסדרה:
ד"ר אבי אלקיים

חברי המערכת:
פרופ' משה חלמיש
פרופ' חביבה פדיה

על העטיפה: עמוד ממחזור וורמיוז (וורמס)

מחזור כמנהג אשכנז לשבתות המיוחדות ולמועדים, לתפילת החזנים בבית הכנסת. שני כרכים כתובים על קלף, כתיבה מפוארת בכתב אשכנזי מרובע מידי שני סופרים, עם איורים ועיטורים בדיו ובצבעים. המקסט מנוקד בניקוד טברייני עם מסורת קריאה קדומה, טרום-אשכנזית. כרך א' נכתב בשנת 1272. הוא מכיל 224 דף. עמוד 112 הוא העמוד המאיר את כריכת הספר. המחזור שימש במשך מאות שנים בבית-הכנסת של וורמס שבעמק הריין, בדרום-מערב גרמניה, עד לחורבן בית הכנסת על ידי הנאצים ב"ליל הברדלח", ב-1938. המחזור ניצל על ידי הארכיונאי של וורמס, שהסתיר אותו בקתדרלה. בשנת 1957, בעקבות דיון משפטי בגרמניה, הועבר כתב היד לבית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים. לפי הקולופון בכרך א' (ברף 217ב) הכתיבה הושלמה ב-1272, בידי ר' שמחה בר' יהודה הסופר. נראה כי המחזור נכתב בעיר וירצבורג בגרמניה. הערה בתפילת שביעי של פסח: "...כך מנהגו של וירצבורק". במקום אחר צויר סופר האוחז ספר, ובו כתוב: "יהודה הסופר מנורנברק (Nürnberg). שמחה הסופר. שמעיה הצרפ(תי)" – כך מתגלה משתתף שלישי בעשיית המחזור, כנראה הצייר. נירנברג, עירו של אבי הסופר, אינה רחוקה מוירצבורג. חוקרים גילו מאפיינים משותפים לצוירים במחזור ולכתב-יד למיניים מוירצבורג. נראה שפליטי קהילת וירצבורג הביאו את המחזור לוורמס לאחר חורבנה בשנת 1298. בתוך מלת הפתיחה לתפילת טל, ברף 54א, מצויה כתובת מחזרת בגרמנית המדוברת בפי היהודים, דהיינו ביידיש קדומה – ברכה למי שנושא את המחזור הכבד לבית הכנסת: "גוט מק אים במנא שויר דים מחזור אים בית הכנסת טראג". זהו המקסט הנודע הקדום ביותר ביידיש.

באדיבות הספרייה הלאומית, ירושלים.

דפנא לויז

אדיון הקארמה

גלגול וקארמה בקבלה

אנתולוגיה

הוצאת אדרא, תל אביב

Daphna Levin
Lord of Karma
Reincarnation and Karma In Kabbalah
An Anthology

Cover Art:

Page 112 of the Worms Prayer book printed in 1272
Collection: The National Library of Israel

ציור העטיפה:
עמוד 112 של מחזור ורמזא משנת 1272

ייעוץ לשוני: רתם כסלו

מסת"ב: 978-965-92452-1-5 ISBN:

© כל הזכויות שמורות להוצאת אֶדְרָא, תל אביב

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לאחסן במאגר מידע,
לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי – אלקטרוני,
אופטי או מכני או אחר – כל חלק שהוא מהחומר שבספר זה.
שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט
אלא ברשות מפורשת מאת בית ההוצאה לאור שתינתן מראש ובכתב.

נדפס בישראל תשע"ו – 2016
idrapublishing@yahoo.com

עיצוב עטיפה: סטודיו דור כהן וא. אורן הפקות דפוס בע"מ
סידור, עימוד, לוחות והדפסה:
א. אורן הפקות דפוס בע"מ, שד' רוטשילד 109, תל אביב

תוכן העניינים

11 פתח דבר

שער ראשון: מבואות

15 מבוא ראשון: עקרון הקארמה – מזרח מול מערב

17 הקדמה.....

18 עקרון הקארמה בתורות המזרח

19 הקארמה בהינדואיזם

21 הקארמה בבודהיזם.....

23 הקארמה בג'אניזם.....

25 הקארמה בסיקיזם

26 הדומה והשונה בין התפיסות

27 עקרון הקארמה בתפיסות מערביות בעת החדשה

27 תפיסת הקארמה בתיאוסופיה.....

32 תפיסת הקארמה באנתרופוסופיה

מה לקחו התיאוסופיה והאנתרופוסופיה מהדתות המזרחיות

34 ובמה התייחדו.....

35 תפיסת הקארמה בקריאות העל-חושיות של אדגר קייסי, "הנביא הישן" ..

38 תפיסת הקארמה בפסיכולוגיה הטראנספרסונלית

במה התייחדו התפיסות המערביות של הקארמה ושל הגלגול

43 מאלו של דתות המזרח

45 מבוא שני: תורת הקארמה בקבלה.....

47 הקדמה.....

48 א. עקרונות והשקפות יסוד

48 הקארמה כחוק הסיבתיות בקבלה

51 קארמה ואלוהים כסמכות השופטת והמתגמלת.....

העולמות שבהם מקבלים גמול על קארמה שלילית

53 ועל קארמה חיובית

54 ב. קארמה שלילית

55 קארמה שלילית ועונשה באותו גלגול

56	קארמה שלילית ועונשה בגלגולים הבאים
57	ירידה הנובעת מקארמה שלילית
58	גלגול זכר בנקבה
59	גלגול של יהודי בגוי
59	גלגול בבעלי חיים
60	גלגול בצומח ובדומם
61	קארמה שלילית ושאלת צדיק ורע לו
63	קארמה שלילית ומות תינוקות
65	קארמה שלילית ודפוסים חוזרים של אותה נשמה
66	דפוס חוזר שאינו נתקן
68	דפוס חוזר שמתוקן
69	קארמה שלילית ומפגשים חוזרים בין נשמות
69	קארמה שלילית ומפגשים חוזרים שליליים
71	קארמה שלילית ומפגשים חוזרים מתקנים
71	ג. קארמה חיובית
72	קארמה חיובית ושכרה באותו גלגול
74	קארמה חיובית ושכרה בגלגולים הבאים
75	עלייה הנובעת מקארמה חיובית
75	גלגול נקבה בזכר
76	גלגול גוי ביהודי
76	קארמה חיובית ומפגשים חוזרים מיטיבים בין נשמות
77	תפיסת הקארמה והגלגול של רב ניאורחסידי
79	אדון הקארמה
81	מבוא שלישי: תורת הגלגול בקבלה
83	הקדמה
86	מהות הגלגול ומקום התרחשותו
87	גלגול ואזטריות
88	אלוהים כמחולל הגלגול וחופש הבחירה
90	הסיבות לגלגול
91	הגלגול כתיקון הנשמות
92	הגלגול כחסד
93	הגלגול כעונש

95		גלגול לצורכי הדור
95		הגלגול כהזדמנות לקחת את בת הזוג האמיתית
96		המצוות
97		הייבום כתיקון של אי־קיום מצוות פרו ורבו
99		גלגול חלקי הנפש והניצוצות
100		מניין הגלגולים
102		גלגול וזיכרון
104		שושלות הגלגולים של אותה נפש
105		מפגשים חוזרים בין נשמות
107		גלגולי נשים
108		הגלגול אצל אומות העולם וגלגול נשמות יהודים באומות העולם
110		הגלגול ותורת השמיטות, תחיית המתים, גלות, משיח וגאולה
113		אדון הגלגול

שער שני: אנתולוגיה של סיפורי קארמה וגלגול

117		הקדמה
123		מהות הקארמה ובחירה חופשית
125		הכוונה שבלב
130		התיקון השלם – גלגולו של ר' אלעזר בן דורדיא
138		תיקון שהוחמץ
141		קארמה שלילית ועונשה באותו גלגול
143		מעשה שחלה הבעש"ט מאוד
144		מעשה באשת הרב אברהם בן פואה
146		מעשה ביטול גזירת הארבה שנגזר בשל צערו של תלמיד חכם אביון
148		קארמה ומידת הדין – אל נקמות ה'
151		מידה כנגד מידה – השגת גבול ועונשה
175		קארמה שלילית ועונשה בגלגולים הבאים
177		גלגולו של ישמעאל בן נתניה
180		כוחה של עניות
183		מידה כנגד מידה על ידי בית דין של מעלה
186		גלגול יהודי בגוי כמעשה התנדבות
190		מידה כנגד מידה – מותם של ילדים

191	השבת חוב כספי – יישובה של קארמה שלילית שנוצרה בחיים אחרים...
193	מעשה נפלא על הגלגול
196	מעשה הגלגול בין איש לאשתו
198	מעשה מתלמיד אחד שרצה לילך לעיר אחרת
200	שידוך על פי חלום, גלגול ותיקון
206	מעשה בבעל-חוב שנתגלגל בסוס
209	ירידה הנובעת מקארמה שלילית – גלגול בבעלי חיים
211	המעשה בשוחט שהתגלגל בתיש
214	המעשה ברשע שנתגלגל בעורב
216	המעשה מבלק ובלעם שנתגלגלו בעורבים
218	מעשה ברשע שנתגלגל בעכבר
220	מעשה בצפרדע
222	מעשה נורא מר' יוסף דילה ריינה
241	דפוסים חוזרים ומפגשים חוזרים בין נשמות
243	מעשה מהבעש"ט הקדוש זי"ע אשר סיפר הגאון ר' שלום מקמינקא זצ"ל
249	חטאיו של ר' חיים ויטאל בגלגולים קודמים
254	מפריח היונים
260	מפגש חוזר – תיקון נשמתו של מתנגד
264	האב התגלגל בעני
266	מעשה באיש ואשתו שבאו בגלגול על שעברו עבירה אחת בשוגג
280	מעשה מהר' יעקב אבולעפיא ושלושת השוורים
285	קארמה חיובית
287	קארמה חיובית ושכרה באותו גלגול
289	מעשה מאיש בעל בטחון אשר השליך על ה' יהבו
293	מרבניו הבעש"ט עם אורינדאהר אחד
296	מה אנוש ומה חייו אם לא לקיים מצוות ה'
	מעשה נוראה מהרב האלקי ר' ליב בן שרה שרה"ס זצ"ל והיה דר
299	בעיר אלטישקר
304	מעשה נפלאה שהיה אצל המגיד מקאזניץ ז"ל
309	קארמה חיובית ושכרה בגלגול הבא
311	מפגש חוזר שאיננו לצורך תיקון
316	מעשה נפלא איך שנשא תלמיד עני את בת זוגו
333	מפגשים חוזרים מיטיבים בין נשמות האר"י ורח"ו

337	רוחות מספרות: על רוחות תועות ודיבוקים
339	מבוא
343	מעשה יחזקאל עזרא בן ישראל
350	מעשה של הרוח
353	מעשה הוצאת הרוח
357	מעשה הרוח שנכנס באלמנה
365	ספר מעשה נורא של הרוח אשר נכנס באשה אחת
380	עבירה גוררת עבירה
383	סיפור הרוח שנכנס בבתו של רפאל עניו
389	אחרית דבר
391	ביבליוגרפיה
405	מפתח העניינים והשמות

פתח דבר

י"ן השכלה רצינית ומעמיקה מלבד זו שאדם רוכש לעצמו, לבדו. על כל אדם להיות מורה של עצמו, ומשימתם של אלה הסבורים שהם יודעים אינה לכפות את דעותיהם אלא להציע לזולתם, בלוויית טיעונים מנומקים, את זרעי הרעיונות כדי שינבטו ויישאו פרי במוחו שלו". כך כתב בזמנו ז'ול לָרְמִינֶה במסה שלו "מדריך לאנרכיסט המתחיל"¹. זו היא בדיוק כוונתי, קורא יקר, בדברים שאביא לעיוןך בחיבור זה. התובנות הכנוסות בין דפים אלו נרכשו לאורך שנות חיי, קרוב לוודאי אף לאורך גלגולים רבים, באמצעות יגיעה ולימוד מוקפד, משמע השגה שכלית מחד גיסא, והשגה הנסמכת לחוויות ולהתנסויות מיסטיות מאידך גיסא, בבחינת זו משלימה את זו. ועם זאת אין בכוונתי לטעון למלומדות יתרה עליך. כל שביקשתי הוא לעורר את מחשבתך באשר למשמעות חיינו בעולם הזה, באשר לתכלית קיומך שלך בתוך הדרמה הפרטית המתחוללת על בימת חייך, או באשר לשאלת חוסר האיזון בעולמנו הזרוע רוע וסבל, ועוד כהנה וכהנה שאלות המנסרות בחללו של עולם מקדמת דנא, שהרי "אין העולם מתקיים אלא בסוד", כמאמר ר' אבא בזהר². הצורך לדעת את עצמך ולהבין והצורך לשלוט באמצעות הידע על מנת להתמודד טוב יותר עם הלא ידוע, עם אי־הוודאות, אולי גם עם המוות, הם המניעים את המסע אל עבר פיצוחו של הסוד וחשיפתו של המסתורין, או חשיפתה של אותה האמת עבור מי שהחל לפרוץ את הנתיב למודעות. רק הידע הוא המעניק עוצמה ושחרור של ממש. זהו מסע הנוגע בשולי גלימתו של האל. שהרי רק היודע את עצמו יודע את ריבונו.

עניינה של אנתולוגיה זו בשתי תפיסות אדוקות זו לזו בתורת הסוד העברית: גלגול נשמות וקארמה. רעיון הגלגול, שמקורו כנראה במזרח אסיה, הוא כידוע מההיפותוזות היותר מכוננות אצל דתות המזרח, והוא

1 לרמינה, מדריך לאנרכיסט המתחיל, עמ' 14.

2 "ולית עלמא מתקיימא אלא ברזא", זוהר ח"ג, קצו ע"ב.

קשור קשר בל יינתק לתפיסת הקארמה, מהיותה מניעה את הגלגל האינסופי של הלידה מחדש והמיתה. אולם מאז הופעתו של ספר הבהיר, הנחשב לספר הקבלה הראשון, במחצית השנייה של המאה השנים-עשרה, עסקו גם המקובלים בקארמה ובגלגול, הגם שהמונחים שבהם השתמשו שונים מטבע הדברים, וגם אצלם נקשר רעיון הקארמה בקשר עבות לרעיון הגלגול.

שני שערים לאנתולוגיה זו. לשער הראשון שלושה מבואות מתומצתים: הראשון מגדיר את תפיסת הקארמה אצל דתות המזרח – בהינדואיזם, בבודהיזם, בג'איניזם ובסיקיזם, ועומד על הדומה והשונה בדתות אלו בנושא הנידון. מנגד מוצגת תפיסת הקארמה אצל אותם זרמים ודיסציפלינות אשר החדירו את הרעיון במערב ופיתחו אותו לשיטתם, ובהם התיאוסופיה, האנתרופוסופיה והפסיכולוגיה הטרנספרסונלית. השוואה זו תעמוד על הדומה והשונה ביניהן.

המבואות השני והשלישי מציגים את תמצית תורות הקארמה והגלגול הקבליות על עקרונותיהן והשקפות היסוד שלהן, על הופעותיהן המגוונות של הקארמה השלילית ושל הקארמה החיובית, ועל מהותו ומופעיו השונים של הגלגול. יסודם של שני מבואות אלה בעבודת הדוקטור שלי, אשר נכתבה במחלקה למחשבת ישראל באוניברסיטת בר-אילן.³ אולם מטבע הדברים, במהלך התקנתה לספר הפונה לקורא העברי המשכיל חלו שינויים רבים במבנה שלה, בתוכנה ובהיקפה.⁴

השער השני מציג אסופה של סיפורי גלגולים המפגישים את הקורא עם חוויות הגלגול והקארמה. לאמור סיפורים המשופעים במוטיבים מרכזיים של תורת הקארמה ושל תורת הגלגול, שהם כלים חשובים מאין כמותם באודיסיאה האינסופית של האדם לדעת את עצמו ולהבין את סוד נשמתו. הטקסטים שנבחרו לוקטו ברובם מן הקורפוס הקבלי והחסידי; אחרים שאובים מן הספרות ההגיוגרפית, היא ספרות השבחים, וממקורות שונים אחרים.

3 לוי, השוואה בין סוגיות מרכזיות בקבלה ובתרפיית הגלגולים: תורות הנפש, תורות הגלגול, תפיסת הקארמה ותיקון הנשמה, המחלקה למחשבת ישראל, הפקולטה למדעי הרוח, אוניברסיטת בר-אילן.

4 לוי, סודות הגלגול בקבלה ובפסיכולוגיה הטרנספרסונלית, תל אביב 2016.

שֵׁעַר רֵאשׁוֹן

מִבּוֹאוֹת

מבוא ראשון:

עֶקְרוֹן הַקְּאֻרְמָה –
מִזְרָז מוֹל מַעְרָב

מכושפים מן העונג והכאב המהפנטים, אנו חיים לעצמנו, אם גם שבויים. אף שאדונים הננו לעצמנו, נעים אנו ונדים מלידה ללידה מחדש, נדחפים על ידי פרי מעללינו. העצמי המוגשם לובש צורות שונות, כבודות או קלות, לפי צרכיו לשם צמיחה ובשל מעשיו בגלגולים קודמים. האבולוציה הזאת הינה חוק אלוה. מי ייתן ושיווה האל, הבורא, ההורס, משכנם של כל היופי והחוכמה, ישחרר אותנו ממעגל הלידה והמוות.¹

הקדמה

ר עיון הלידה מחדש ורעיון הקארמה, האדוקים זה לזה, מופיעים כנראה לראשונה² באסופת הכתבים העתיקים ההודיים המכונים "אופנישדות".³ הקארמה היא הרעיון המרכזי בפילוסופיה ובתפיסת עולמן של הדתות המזרח אסייתיות. אצל כולן היא אף קשורה קשר הדוק לרעיון הגלגול או הלידה מחדש. הקארמה מבטאת בו בזמן תפיסה פשוטה ברמה אחת, ומסובכת מאוד ברמה הבאה.

תפיסתה של הקארמה כדיבר מוסרי המורה לנו לעולם את ערכה ואת השפעתה ההדדית של אהבת הזולת, כלומר אותה אהבה שאנחנו משפיעים על העולם ושאנחנו מבקשים לעצמנו, אינה מסובכת כלל. אולם כאשר נבקש להבין כיצד פועלת הקארמה, כיצד מחשבות או מעשים בכוח עשויים להשפיע על אירועים אחרים בפועל במרחק מאות שנים, או אז נעה הקארמה אל עמקי המסתורין.

רעיון הקארמה מגלם בחובו עבור דתות אלה את הסיבה הנסתרת

1 The Shvetashvatara Upanishad, *The Upanishads*, pp. 174-175. תרגמו אברהם אלקיים ודפנא לוין.

2 Noss, *A History*, pp. 100-102.

3 הכתבים העתיקים האנונימיים עוסקים במציאות הרוחנית המונחת בבסיס החיים, שהיא תמציתו של העצמי הקושר כל אדם ומאחד אותו עם הכוח שיצר ותומך ביקום. ראו אצל: Easwaran, *The Upanishads*, pp. 8-9.

לשאלת צדיק ורע לו ולא־השוויון שבקיום האנושי. כלומר, גם כאשר איננו מבינים את פשר גורלנו, החוק הבלתי נלאה של הקארמה לעולם יאזן את חיינו בסופו של יום. לתפיסת עולם זאת הייתה השפעה עצומה במפגש שהתרחש בין המזרח למערב בעת החדשה. חוק הקארמה אומץ על ידי התורות המיסטיות המערביות, כגון התיאוסופיה והאנתרופוסופיה, והיה לחלק מתורותיהן. כמוהן, הפסיכולוגיה הטראנספרסונלית שאבה גם היא מתורות המזרח.

עקרון הקארמה בתורות המזרח

הקארמה כאמור היא מושג מפתח בתפיסת עולמן של הדתות האסייתיות. משמעותה המילולית של המילה "קארמה" בסנסקריט היא "פעולה" או "פעולה ותגובה".⁴ הדינמיקה המונחת בבסיס תורת הקארמה תופסת כל פעולה, מחשבה ורגש כמונעים על ידי הבחירה של האדם או הכוונה שהוא מכון, בין שבמודע ובין שלא במודע. כוונה זו מהווה סיבה, שבצדה מסובב. הדינמיקה הזו מעוררת תגובה שווה, מנוגדת או הפוכה.⁵ התגובה מכתיבה התניות שונות, כמו גם את הישגותם של אירועים ושל דפוסים. הקארמה היא אף התורשה הנפשית והרוחנית (הטובה או הגרועה) הנצברת ממעשים קודמים בחיים האלה או בחיים אחרים.⁶ על היבט זה של דוקטרינת הקארמה נראה כי הכול מסכימים.⁷ ההיבט היותר משמעותי של הקארמה, המשותף אף הוא לכל דתות המזרח, הוא היותה אדוקה לדוקטרינת הגלגול או הלידה מחדש, מהיותו של הגלגול החדש תלוי בקארמה של חיים קודמים.

אולם ההינדואיזם, הבודהיזם, הג'איניזם והסיקיזם נחלקים לגבי היבטים נוספים של חוק הקארמה, כגון זהותו של הגורם המחולל אותה; טבעו של חוק הקארמה כחוק טבע או כסמכות שיפוטית; טבעה של הכוונה שמאחורי מעשיו של האדם; וכן הלאה. עוד אפשר למצוא מגוון

Sagan, *Regression*, p. 13 4
 .Zukav, *Seat*, pp. 38-39 5
 .Woolger, *Other Lives*, p. 353 6
 .Sagan, *Regression*, p. 13 7

דעות שונות ומנוגדות זו לזו בתוך הדתות והזרמים עצמם. גם התורות המיסטיות המערביות של העת החדשה: הספיריטיזם, התיאוסופיה והאנתרופוסופיה, עסקו בנושא הקארמה. רישומה של תפיסת הקארמה המזרחית ניכר כאמור גם על אותו ענף של הזרם הטראנספרסונלי העוסק בריפוי הנפש באמצעות גרסיה לגלגולים קודמים.

הקארמה בהינדואיזם

הקארמה, הסמסארה⁸ והדהרמה⁹ הן ממושגי היסוד של הפילוסופיה ושל תפיסת העולם המוסרית בהינדואיזם. שלושתן אדוקות לתפיסת הגלגול, שהיא הנחת היסוד היותר חשובה לפי ההינדואיזם. דוקטרינת הקארמה, הקשורה קשר בל ינתק לתפיסת הלידה מחדש, מספקת להינדי את התשובה היחידה לתופעת חוסר השוויון המולד, לחלוקת המשאבים הבלתי צודקת בעולם ולסבל שחווים בני אדם תמימים.¹⁰ פרופ' זאנר מסביר ראיית עולם הינדית זו ואומר, כי חוק הקארמה הוא החוק שלפיו כל פעולה הינה תוצאה של סיבה כלשהי, ולחלופין הינה אף סיבה לתוצאה כלשהי. משמע, תפיסת הגלגול מניחה מראש כי תנאי החיים שלתוכם נולד אדם הם פועל יוצא של הקארמה החיובית או השלילית של הנשמה מגלגולי העבר שלה. אשר על כן, לא ניתן להפריד בין שני העיקרים הללו. שניהם יחד מהווים את הסמסארה וכפופים לדהרמה הנצחית.¹¹ ההינדואיזם תופס את הקארמה כנצברת ומשליכה על כל פרט בחיים היום.¹² היא פועלת כחוק היזון חוזר נוקשה למעשים בלתי מוסריים, באופן שכל העיוותים ומכות הגורל שבהם לוקים בני אדם הם פועל

8 סמסארה היא הגלגל האינסופי של הלידה מחדש ושל המיתה.

9 דהרמה היא החוק המוסרי, האתיקה, הציוויים הדתיים, אורח חיים ומחשבה מוסריים המקנים לאדם יושרה ומעלות מוסריות. דהרמה היא אף סך הנכסים – הכשרונות והיכולות שצבר אדם במהלך גלגוליו: See Aurobindo, *Rebirth*, pp. 103, 130-131; See also Noss, *A History*, pp. 80, 179-185; Kalu Rinpoche, *The Dharma*; TenDam, *Exploring*, p. 364.

10 Zaehner, *Hinduism*, p. 60

11 שם, עמ' 4-5.

12 TenDam, *Exploring*, p. 31

יוצא של מעשיהם הבלתי חוקיים.¹³ מכאן שהצטברותה של הקארמה משעבדת את האדם בה בעת לעברו,¹⁴ לעתידו, קרי לגלגול הבא, ולסבל או לעונג של העולם הזה.¹⁵

תפיסת הגלגול והקארמה בהינדואיזם אדוקה גם לשיטת הקאסטות האכזרית. זו המנציחה קבלה כנועה של העוני הגשמי, כמו גם של העוני הרוחני של הנשמה.¹⁶ חטאים של הגוף, של הדיבור ושל המחשבה מלווים בעונשים כבדים של גלגול בצמחים, במינרלים, בבעלי חיים או במעמד חברתי נחות. רק הברהמן, בן הכמורה הקדוש,¹⁷ יכול להשיג בחייו את השחרור המיוחד מהסמסארה, את המוקשה.¹⁸

הגם שההינדואיזם מכיר בחופש הבחירה של האדם שנרכש ככל שמודעותו מתפתחת, הוא מציג דעות מגוונות באשר לישות המחוללת או מקצה את הקארמה שכבר הבשילה. הזרמים התאיסטיים הניחו את מציאותו של אל אישי כזה או אחר.¹⁹ אחרים, אשר שוללים את מציאותה של ישות אלוהית העומדת מאחורי חוק הקארמה, רואים בחוק הסיבתיות את המניע הבלעדי המייצר את הקארמה.²⁰ בצד המחמירה מבין התפיסות, הרואה בקארמה חוק ברזל שלפיו תוצאותיה של כל פעולה חייבות להתממש בגלגול עתידי כלשהו, נמצאת תפיסה אחרת הקושרת בין מחשבותיו של אדם לסביבה שאליה ייוולד בגלגול הבא. תפיסה שלישית מייחסת למחשבותיו, לרגשותיו ולמערכות יחסיו של האדם ברגעיו האחרונים השפעה מכרעת על אופיים של גלגוליו הבאים.²¹ ההווה כולה, לפי ההינדואיזם, משועבדת לכבלי הזמן והתשוקה – התשוקה לחיות

13 גרינשפון, הינדואיזם, עמ' 36.

14 שם, עמ' 150.

15 ליטלטון, חכמת המזרח, עמ' 26.

16 TenDam, *Exploring*, p. 37.

17 המושג "ברהמן" לבש כמה משמעויות. בהינדואיזם הקלאסי הוא התייחס ככלל ל"קדוש", לזכות הבכורה הרוחנית של קאסטת הברהמינים שהינה המסד למבנה החברתי של ההינדואיזם. הברהמן משמעו גם המצע הנצחי של היקום שממנו נמשכת הדרמה הנצחית.

ראו אצל: Zaehner, *Hinduism*, p. 47 and more.

18 המוקשה היא מצב של שחרור מן הבערות ומגלגל הלידות והמיתות.

19 אישואארה, וישנו או שיווה הם דוגמאות אחדות.

20 Michaels, *Hinduism*, pp. 154-156.

21 שם.

ולעשות.²² כלומר, ראיית עולמו של ההינדי היא פסימית ועגומה. עבורו מסמלת הלידה מחדש, השבויה בכבלי הזמן האינסופי, בית אסורים של ממש. אשר על כן משאת הנפש לפי ההינדואיזם היא להשתחרר ממעגל הסמסארה. בין אם מקורה של הנשמה באלוהות ובין אם מקורה בצורה נמוכה של החיים בטבע, באמצעות הגלגול יתקדם האדם, שלב אחר שלב, לכדי פיתוח מודעות, חופש בחירה, אחריות, חוסר היצמדות והתנהלות חופשית משליטתו של האגו. השגת השלמות הרוחנית באמצעות יושרה, מידות מוסריות ומצוות הדת, כלומר השגת דהרמה, מובילה אף למימוש המוקשה, אותו שחרור מוחלט מהמגבלות הפיזיות ומהגלגולים.²³

הקארמה בבודהיזם

הבודהיזם מתייחד יותר מכול בהנחתו כי "האני", "העצמי", "הנשמה", "המחשבות", כלומר כל מה שמקובל לתפוס כגרעין הקבוע המונח בבסיס האישיות, הם בבחינת מוסכמות אשלייתיות במהותן של העצמי האינדיבידואלי שאנו במערב מכנים "אגו".²⁴ אולי לכך כיוון ג'ון דון, המשורר המטפיזי, כשכתב במדיטציה המפורסמת שלו (הכתובה אנגלית עתיקה):²⁵

*No man is an Iland, intire of it selfe;
every man is a peece of the Continent,
a part of the maine*

שום איש איננו אי לעצמו;
כל איש הנו פֶּסֶה מֵהַיִבֶּשֶׁת,
חֶלֶק מִן הָעֵקֶר.

22 Zaehner, *Hinduism*, pp. 4-5.

23 ליטלטון, חכמת המזרח, עמ' 162; 36 TenDam, *Exploring*.

24 ליטלטון, חכמת המזרח, עמ' 30-33.

25 Donne, *The Complete, XVII, Meditation*, p. 441. ראויים לציון האנגלית והאיות

המובאים כאן כלשונו של המחבר ומשקפים את האנגלית העתיקה של תקופתו.

מכאן שהקארמה של האחד היא אף הקארמה של האחר, וכולם חלק מהאנושות כולה. יש הרואים בבודהיזם "דת של דינמיזם",²⁶ משום שעל פי תפיסתו, העולם נמצא בתהליך דינמי של השתנות תמידית. אשר על כן המחשבות, הרגשות, התפיסות, הפעולות, האישיות ככלל, הם בבחינת זרימה רציפה של אירועים המתהווים וחולפים תדיר כמו גל, כמו מערבולת בזרם אשר מתנהל על פי חוק הסיבתיות הגורף.²⁷

הבודהיזם העוסק באניגמה של תופעת אי־השוויון שבקיום האנושי מניח, כי הסיבה הנסתרת למציאות הגלויה מגולמת בקארמה. מציאות חייו של האדם, התורשה והנסיבות שאליהן נולד מושפעות מן הקארמה שיצר בחיים אחרים, בעוד הקארמה שהוא יוצר בהווה תעבור לגלגול הבא. כלומר, הקארמה היא המהות הממשיכה להתגלגל ממחזור חיים אחד למשנהו.²⁸ הבודהה עצמו הגדיר את הפעולה הקארמטית פעולה מוסרית, הנובעת מהבחירה המוסרית של האדם, כלשונו: "הו נזירים, זוהי הבחירה (צ'טנא) שאותה אני מכנה קארמה: לאחר שבחר, פועל האדם בגופו, בדיבורו או במחשבתו".²⁹ הקארמה השלילית או החיובית (הדהרמה) שהוא צובר נובעת ממעשיו, מדיבורו, מבחירותיו, מן האינטראקציות האישיות שלו³⁰ ואולי מעל לכול, מן הכוונות המניעות את פעולותיו.³¹ טורקום סאראדאריאן [1917-1997]³² המורה הרוחני הגדול, מאפיין את חוק הקארמה במונחים נוספים. יש התופסים את הקארמה כ"חוק ההד" במשמעותו האזוטריה העמוקה. לאמור, כל פעולה תהדהד בכל הרמות של ההווה: ברמות הפיזית, האמוצינולית, המנטלית והרוחנית. כלומר, לא רק שאין להתחמק מהחוק הזה, אלא שככל שאדם מתפתח, ההד שלו נעשה ברור וטהור יותר. ההד הוא אף תנועה מתמשכת שחוזרת

26 Chaudhari & Roo, *Encyclopaedia Indica*, Vol. 26, p. 39

27 שלום, גלגול, עמ' 751-752.

28 ארן, בודהיזם, עמ' 42.

29 קוון, בודהיזם, עמ' 59.

30 TenDam, *Deep Healing*, p. 24

31 Lama Surya Das, *Awakening*, p. 81

32 מורה רוחני, מלומד שוכה להכרה בינלאומית, כתב ספרים רבים מאוד בנושאי דתות

השוואתיות, פילוסופיה וחוכמת המזרח.

על עצמה ביקום.³³ במילים אחרות, לדעת סאראדאריאן, לעולם יהא על אדם לעמוד בפני תוצאותיהם של כל פעולה, מחשבה, רגש או מילה אשר ימצאו ביטויים בתהודות, בהדים השונים.

לטענתו, הקארמה היא אף "המאזניים הנעים".³⁴ כל מה שמניח האדם על אותם מאזניים, יחזור אליו בדרך זו או אחרת. האדם עצמו משול למאזניים באופן שכל מה שישקיע בעצמיותו, באישיותו, ירומם או יעכב את התפתחותו. והקארמה היא חוק הצדק וחוק השכר או השילומים,³⁵ המצריכים את האדם להיות צודק עם עצמו ועם אחרים.

הבודהיזם מייחס את המצוקה האנושית לבורות ולחוסר המודעות.³⁶ מכאן שחוק הקארמה איננו חלק ממערכת אלוהית של שכר ועונש, אלא הוא אמצעי בנתיב התפתחותו הרוחנית של האדם,³⁷ שכן הבודהיזם מפקיד את גורלו של האדם בידיו שלו. היכולת לשבור את הדפוסים החוזרים על עצמם; להשתחרר משליטתם של התשוקה, השנאה, הבערות ושלל הרגשות והמניעים השליליים, כלומר להשיג נירוונה;³⁸ האפשרות להשתנות בכל רגע נתון כתוצאה מאותה התפתחות רוחנית, היא הדרך שמציע הבודהיזם לאדם כדי לנטוש את גלגל הקארמה האישי שלו.³⁹

הקארמה בג'איניזם

הקארמה ומנגד המוקשה – ההשתחררות מן הקארמה והשגת שלמות הנפש וגאולתה – הן מן העקרונות המכוננים גם של תפיסת העולם הג'איניסטית.⁴⁰ הן אף אדוקות לתפיסות הגלגול, אי-ההיצמדות ואי-

33 Saraydarian, *Karma*, pp. 15-16.

34 שם, עמ' 20.

35 שם, עמ' 21, 27.

36 ארן, בודהיזם, עמ' 42.

37 ליטלטון, חכמת המזרח, עמ' 72-73.

38 משמעותו המילולית של המושג "נירוונה" היא "כיבוי", והוא מתייחס למצב שבו השיג אדם שליטה מלאה על מכלול הרגשות השליליים. ראו אצל: ליטלטון, חכמת המזרח, עמ' 73.

39 Lama Surya Das, *Awakening*, pp. 110, 114.

40 Dundas, *The Jains*, p. 97.

האלימות הדומיננטיות במחשבה הג'איניסטית.⁴¹ הקארמה היא הקוד לפתירת חידותיו של היקום. לאורה נתבארו תופעות חוסר השוויון, הכאב והסבל, האושר, הלידה והמוות. הקארמה בג'איניזם לובשת צורה של חלקיקים מיקרוסקופיים של לכלוך הממלאים את היקום. חלקיקים אלה נצמדים בעוצמה לנשמה וממסכים את איכויותיה הטהורות, הבראשיות, כמו אבק או ערפל המסתירים את אור השמש.⁴² הקארמה נובעת מכמה מקורות על פי הג'איניזם: קשרים רגשיים, היצמדות של המיינד, הגוף והדיבור לגשמיות על כל היבטיה; הכניעה לכעס, לגאווה, לרמייה ולתאוה; ואמונה שגויה. כולם יוצרים קארמה נצברת, אם בעבר, אם בהווה, אם זאת המבשילה לכדי ביטוי בחיים עתידיים.⁴³ הג'איניזם מחלק את הקארמה לשמונה סוגים על פי טבעה, הזמן שתאריך, מהותה ותוכנה.⁴⁴ כל עוד הקארמה לא מעובדת עד סופה, חייב גלגל הלידה והמיתה להמשיך בסיבובו.

הג'איניזם מטיל על האדם את מלוא האחריות למעשיו ולכוונותיו, משום שמלבד קיומה של הנשמה – האטמה, הוא אינו מכיר בקיומו של אל פרסונלי.⁴⁵ אשר על כן, לא מדובר במערכת של שכר ועונש אלוהיים, אלא בהיזון חוזר טבעי של מעשים מודעים או שלא מודעים.⁴⁶ תפיסת עולם פטליסטית זו, שלפיה כל אדם מחויב לחוות את הקארמה שצבר בהווה ובעתיד, הביאה בהמשך לתפיסה אופטימיסטית יותר. לפיה עשוי האדם להתגבר על הסבל שצבר או שעברו מכתוב לו באמצעות סולם בן ארבעה-עשר שלבים של אורח חיים סגפני, שליטה עצמית, צניעות

41 Kuhn, *Karma*, pp. 226-230.

42 Encyclopaedia Indica, Vol. 26, p. 180.

43 Kuhn, *Karma*, pp. 120-121; Encyclopaedia Indica, Vol. 31, pp. 644, 655.

44 שמונת סוגי הקארמה שבהם מכיר הג'איניזם הם: (א) קארמה המסתירה מאיתנו את הידע ואת ההארה המנטלית; (ב) קארמה המונעת מאיתנו לראות את האמונה האמיתית; (ג) קארמה הגורמת לנו לחוות הן את המתקנות של האושר, הן את העליבות של הסבל; (ד) קארמה המערפלת את חושינו; (ה) קארמה המקצה את משך הגלגולים שבהם תשהה הנשמה בצורה מסוימת כאדם, כבעל חיים, כאל או כרמש; (ו) קארמה הקובעת את המעמד שאליו ייוולד אדם; (ז) קארמה החוסמת או מעכבת את התנהלותו של אדם; (ח) קארמה המקצה את אורך חייו של האדם.

45 Zydenbos, *Jainism*, p. 34.

46 שם.

וטוהר מידות.⁴⁷ השגת המוקשה, כלומר השחרור מהבערות וממעגל הלידה מחדש, המימוש הרוחני,⁴⁸ היא אפוא המטרה העליונה של החיים.⁴⁹

הקארמה בסיקוזם

לקארמה בסיקוזם משמעויות מספר. בראש וראשונה, הקארמה היא חוק הסיבה והמסובב וגם חוק השכר והעונש. אותה קארמה, האורגת שלשלת אינסופית של סיבה ומסובב הנובעת מפעולות, מדיבור וממחשבות בלתי זהירים, תיתן את פירותיה בחיים האלה ובגלגולים העתידיים. הקארמה משמעה אף גורל שהינו תוצאה של מעשים מגלגולים קודמים. הקארמה משמעה גם חסד ורחמים וגם פעולה, עבודה, הקרבת קורבנות, מעשים מוסריים, ריטואלים, קיום מצוות הדת ודבקות באל.⁵⁰

האפשרות לזכות בחסד האלוהי באמצעות דבקות בעבודת האל, ולנטרל את השפעתה של הקארמה או לשנות אותה, היא תפיסה מרכזית בדת הסיקית. היא מייחסת לאל את היכולת לקטוע את שלשלת הגלגולים ולגאול את האדם. כלומר, אורח חיים של תפילה, התמסרות, מדיטציה, מעשים מוסריים ולקחת חלק במעשים אלטרואיסטיים מוביל למימוש העצמי והרוחני של האדם.⁵¹

בפתח לגאולה ובתקווה שמציעה התפיסה הסיקית טמון השוני העיקרי בינה לבין ההינדואיזם, שלפיו אפילו סגפנות ומעשים טובים אינם יכולים לבטל קארמה מגלגולים קודמים, עד אשר הקארמה כולה תיתקן ותושלם.

47	המצב שבו האדם משוחרר מן הקארמה נקרא מוקשה. שם; Solanski, <i>Encyclopedia Indica</i> , Vol. 31, p. 656.
48	.Chapple, Hanson & Nicholson, <i>Karma</i> ; Encyclopaedia Indica, Vol. 31, p. 783
49	.Encyclopaedia Indica, Vol. 26, p. 180; Noss, <i>A History</i> , pp. 158-159
50	.Encyclopedia of Sikh Religion, p. 251
51	שם, עמ' 252.

הדומה והשונה בין התפיסות

תפיסת עולמן של ארבע הדתות האסייתיות כורכת בין חוק הקארמה לגלגול, לסיבובו האינסופי של גלגל הלידה מחדש והמיתה. מכאן שכולן תופסות את היווצרותה של הקארמה ואת תוצאותיה כתלויות זמן. הקארמה שמצטברת במהלך גלגולים רבים; זו הנוצרת בהווה ומשליכה על החיים היום; או זו המבשילה לכדי מימוש רק בגלגולים עתידיים, כולן תופסות את הקארמה כחוק ברזל של הטבע, בין אם עומדת מאחוריה ישות אלוהית ובין אם לאו. כולן רואות באדם את האחראי הבלעדי למעשיו ומכירות בחופש הבחירה. כולן שואפות להיחלץ ממעגל הסמסארה ולהשיג שחרור מאחזותם של הרגשות השליליים, כדי לזכות במוקשה או בנירוונה.

הבודהיזם, הג'איניזם והסיקיזם מניחים כי הקארמה עשויה להשתנות או להיקטע עוד בחיים האלה, בין על ידי התערבות אלוהית ובין באמצעות יגיעתו המודעת של האדם. ההינדואיזם איננו מאפשר זאת אלא לברהמן. אשר על כן מכתבים כולם את הנתיב אל ההארה, אל השחרור מן הבורות ואל והמודעות הערה, כל אחד בדרכו.

מבין ארבע הדתות, רק הסיקיזם רואה בחוק הקארמה מערכת של שכר ועונש אלוהית. הבודהיזם והג'איניזם, אשר עסקו בשאלת צדיק ורע לו רשע וטוב לו, זיהו בחוק הקארמה הנוקשה את הגורם אשר, בסופו של דבר, מאזן את החיים, סתומים ככל שיהיו.⁵² הג'איניזם הוא היחיד המייחס לקארמה צורה בשל האופן שבו אנחנו חווים אותה, לטוב ולרע. בעוד חלק מההינדים מאמינים כי האשליה, ה"מאיה", משכיחה מן האדם את זיכרון מעשיו בגלגולים קודמים, הג'איניזם מייחס את השכחה לבורות ומאמין כי באמצעות מעשים טובים ומוסריים משתחררת הנשמה מן הבורות וזוכרת את כל גלגוליה. למן הרגע שבו השתחררה הנשמה מכל קארמה, היא יכולה להגיע לדרגתה הרוחנית הגבוהה ביותר. או אז תאבד עניין במתרחש על פני כדור הארץ, משמע לא תשוב להתגלגל. לעומת

זאת, ההינדואיזם תופס את גלגולם החוזר של המאסטרס הגדולים, שכבר השיגו שחרור מלא, כהתנדבות, כרצון להושיט עזרה למין האנושי.⁵³ ההתפתחות הרוחנית ככלל על פי דתות המזרח היא ורטיקלית. אשר על כן, רגע השחרור וההארה עשוי להגיע בכל רגע נתון על פני אותו מחזור אינסופי של הגלגולים.⁵⁴ דומה או שונה ככל שתהיה תפיסתם של ההינדואיזם, הבודהיזם, הג'איניזם והסיקיזם את הקארמה, היא מהווה עיקרון השולט בתפיסת עולמם ומשליך על כל היבט של החיים.

עקרון הקארמה בתפיסות מערביות בעת החדשה

בתפיסת הקארמה עסקו כאמור גם התורות המיסטיות המערביות של העת החדשה, כגון הספיריטיזם, האוקולטיזם, התיאוסופיה והאנתרופוסופיה. רישומן של השתיים האחרונות מהדהד גם היום. תפיסת הקארמה המזרחית הותירה את רישומה אף על הפרדיגמה הפסיכולוגית הטרונספרסונלית ובעיקר על אותה דיסציפלינה אשר עוסקת בריפוי הנפש באמצעות גרסיה לגלגולים קודמים.

תפיסת הקארמה בתיאוסופיה

פרופ' ק' ג'קסון מייחד לתיאוסופיה את החדרתם של הדתות ושל הרעיונות הפילוסופיים של היבשת האסייתית לתודעת המערב, בקנה מידה ששום ארגון יחיד לא עשה.⁵⁵ השפעתה של התיאוסופיה על

Solanski, *Encyclopedia Indica*, Vol. 31, pp. 647-652; Bhattacharya, *Jain Moral*, 53 pp. 45-50.

Woolger, *Other Lives*, p. 75 54

55 האגודה התיאוסופית הוקמה בשנת 1875 בניו יורק על ידי הלנה פטרונובה בלבצקי, קולונל הנרי אולקוט וויליאם ג'אדג'. תחילה נתכנתה "האגודה לחקירות ספיריטואליות". שמה הוסב מיד ל"אגודה התיאוסופית". שלושת העיקרים או המטרות שהציבה לעצמה התנועה היו: (1) הקמת גרעין של אחווה אנושית אוניברסלית ללא אפליה של גזע, דת, מין, מעמד או צבע עור; (2) לימוד השוואתי של הדתות העתיקות והמודרניות, של הפילוסופיות ושל המדעים; (3) חקר החוקים הנסתרים של הטבע, של הכוחות הפיזיים והרוחניים של האדם.

המחשבה הדתית המערבית, בעצם החדרתן של הפילוסופיות המזרחיות, אומר ג'קסון, היא בבחינת ראשוניות חלוצית.⁵⁶

התיאוסופים האוקולטיסטים⁵⁷ טענו לידע אוטורי נסתר, אשר קיבלו במצבים מדיטיביים ובאמצעות ראייה, שמיעה ותפיסה על-חושיות מאותם אלה הקרויים מאסטרים קדושים, המהטמות.⁵⁸ דוקטרינת הגלגול שזורה שתי וערב בספרה הגדול של מייסדת האגודה התיאוסופית, מאדאם בלבצקי [1891-1831] *The Secret Doctrine*, שם כתבה כי לא רק שהקארמה אדוקה לרעיון הגלגול ושהגלגול הוא האמצעי להפעלתה של הקארמה, אלא שעצם הלידה מחדש היא שלב הכרחי במסעה של הנשמה.⁵⁹

דוקטרינות הקארמה והגלגול של התיאוסופיה נשאבו על ידי מייסדיה מלכתחילה מהבודהיזם ומההינדואיזם.⁶⁰ התיאוסופיה אימצה לחיקה את שתי הדוקטרינות של הקארמה ושל הגלגול, הגם שפירשה אותן בדרכה שלה. הדוקטרינה התיאוסופית מתאפיינת בפרספקטיבה קוסמית רחבה של תהליכי אבולוציה וניוון המתרחשים במקביל. ביקום שמתפתח בעצמו, גם חוקי הקארמה והגלגול הם חוקים אוניברסליים של קדמה אבולוציונית שאליהם כפופים הנבראים כולם.

לפי בלבצקי, האבולוציה הרוחנית מתקמת באמצעות הקארמה – חוק הגמול והענישה השולט בהווה כולה, ובאמצעות הלידה מחדש.⁶¹

56 ג'קסון כתב באנציקלופדיה בריטניקה מאקרופדיה (XVIII: 276-278), כי התיאוסופיה הייתה בבחינת קטליזטור בתחיתם של הבודהיזם וההינדואיזם במאה העשרים וכוח חלוץ בקידום הכרה עמוקה יותר של המערב את המזרח. גם ד"ר ד' סוזוקי, הפרשן המוביל של הוֹן-בֹּוּדֵהִיזְם במערב, מאפיין את תפקידה של מאדאם בלבצקי, מייסדת האגודה התיאוסופית, באותה רוח בכותבו כי בזכות הידע שבתיאוסופיה, נחשף העולם המערבי לפילוסופיה הדתית של המזרח. מאדאם בלבצקי עשתה יותר מכל יחיד אחר בהבאת הדוקטרינות העיקריות של הבודהיזם של המהאיאנה.

57 האוקולטיסט הוא התלמיד הלומד על הופעתו של המיינד האלוהי בטבע, על העולם שמעבר, על מאגיה ועל תורות הנסתר.

58 Steeter, *Immortality*, pp. 319-320.

59 Blavatsky, *The Secret Doctrine*, Vol. I, p. 17.

60 אחד מכתביו של וויליאם ג'אדג', שהיה מייסדה המשותף ומנהיגה של האגודה התיאוסופית לאחר מותה של מאדאם בלבצקי, נקרא: *Echoes from the Orient*.

61 *The Secret Doctrine*, p. 634.

עוד סבורה בלבצקי כי חוקיותם של הקארמה ושל הגלגול היא המספקת תשובה לאניגמה של תופעת הטוב והרוע בעולם ומיישבת את מה שעל פניו מתגלה כחוסר צדק משווע. הטוב, הרע ומה שנראה בלתי צודק אינם אלא תוצר מעשיו של האדם. הקארמה איננה בבחינת אמונה, אלא התאמה בין התוצאות לבין המעשים. זו מוצאת את ביטוייה בגלגולה האינסופי של האינדיבידואליות הרוחנית באמצעות הפרסונות השונות.⁶² לדעת רנה ג'ונס,⁶³ התיאוסופים האנישו את הכוח המסתורי העומד מאחורי הקארמה. בלבצקי שייכה את הקצאתה של הקארמה לישויות מיוחדות, "אדוני הקארמה" (The Lords of Karma)⁶⁴ בפיה, הם ה־Lipikas, הסופרים האמונים על רישום ותיעוד כל מעשיהם ומחשבותיהם של בני האנוש ב"ספר החיים", המכונה *The Akashick Records*⁶⁵ – הכתבים או הרישומים האקאשיים.

עבור התיאוסוף ג' אנדרסון,⁶⁶ הקארמה היא התגלמותו של כוח אלוהי כול יודע וכול יכול, הפועל באורח חכם ולעולם אינו טועה. כלומר, פעולתה של הקארמה ממחישה את ההתגלמות הנעלמת והגלויה גם יחד של האלוהות, שהיא למעלה מהשגתה של התבונה האנושית.⁶⁷ וורפלאנק רואה בסבל את אחד מאמצעיה של הנשמה להתרחב ולהתפתח, באופן שסבל עשוי להיות בבחינת "קארמה טובה".⁶⁸ גם ויליאם בריהון, הדן בקשר בין הקארמה לעוני, סבור כי בדלות ובעוני טמונים מבחנים עצומים של סבילות המסגלים חוסן נפשי המוביל לגדולה.

62 Blavatsky, *The Secret Doctrine*, Vol. II, pp. 303-306.

63 Gue'non, *Theosophy*, p. 107.

64 הלורדים של הקארמה הם ישויות גבוהות האחראיות על תהליך עשיית הצדק ומהוות בוררים באולם הצדק בממד שמעבר.

65 Blavatsky, *The Secret Doctrine*, Vol. I, pp. 103-104. אקאשה בסנסקריט מתייחס לחומר האתרי הבסיסי של היקום שהינו אלקטרו־רוחני במהותו. על האקאשה הוטבע רישומם הבל יימחה של כל צליל, כל קרן אור, כל תנועה או כל מחשבה מאז התגשמותו של היקום. האקאשה המאחסנת את הרישומים הללו משולה למצלמה ענקית של הקוסמוס. יש והרישומים נקראים "הרישומים האקאשיים" או "ספר החיים". היכולת לקרוא את הרישומים הללו תלויה ברגישותו של האדם וביכולתו להתכוונן לתדר הולם.

66 Anderson, *Karma*.

67 שם, עמ' 15.

68 Campbell, *Karma*, p. 228.

בריהון מבחין בין שני סוגי עוני. סוג אחד הוא עוני שהוא תוצאה של בחירה חופשית של הנשמה, כלומר רצון לחוות סבל ועוני על מנת לזכות בחוויה עמוקה ובחוסן נפשי. סוג אחר הוא עוני שהוא בבחינת "קארמה רעה", משום שאינו נובע מבחירה חופשית מכוונת. כלומר, מדובר בקארמה שהיא תוצאה של סיבות בלתי מודעות, שהותנעו בחיים קודמים ואשר זרעו זרעים של רשעות המניבים בחיים היום תוצאות מכאיבות.⁶⁹ בשנת 1873 פרסם⁷⁰ וויליאם ג'אדג' [1851-1896] את רשימת

69 Brehon, *Poverty*, p. 231

70 הרשימה פורסמה על ידי ג'אדג' במגזין התיאוסופי: *The Path*, שיצא במרס 1873 בניו יורק. ואלו עיקרי הדברים: (א) הקארמה היא התאמה של תוצאות הנובעות מסיבות, אשר במהלכה חווה נשוא אותן תוצאות כאב או עונג; (ב) הקארמה היא נטייה אשר לעולם אינה טועה ופועלת ללא לאות להשיב את האיוון ביקום על כנו. לעתים השבת אותו איוון נחבאת מהעין, וגילוי שמור לקדושים בלבד; (ג) הקארמה פועלת על ההווה כולה מהאטום והמינרל ועד לאל, לברהמה (אחד משלישיית האלים ההינדיים לצד וישנו ושיווה), באופן שאף נקודה ביקום אינה חופשית מהשפעתה; (ד) הקארמה אינה כפופה לזמן. רק מי שתפס את חלוקתו האולטימטיבית של הזמן מבין את הקארמה. עבור כל שאר בני האדם טבעה של הקארמה בלתי ידוע ובלתי ניתן להשגה. עם זאת, פעולתה ניתנת לחישוב, משום שבתוצאות מקופלות אף הסיבות. הקארמה של כדור הארץ היא סך כל המחשבות והפעולות של הנבראים, מכל דרגה שהיא, אשר כלולים באותה אבולוציה שממנה נוצרו; (ה) סיבות קארמטיות אשר כבר הותנעו חייבות למצות את עצמן, מבלי שעובדה זאת משחררת איש מהצורך לסייע לחברו או לכל בן אנוש אחר; (ו) הקארמה אינה יכולה להתממש או לפעול בחייהם של עולמות, אומות, גזעים ויחידים ללא מציאותם של אמצעים הולמים שדרכם תוכל לפעול; (ז) כל אמצעי שבו האגו עושה שימוש במחזור חיים כלשהו הולם את הקארמה המסוימת הפועלת דרכו (האגו, על פי תפיסת העולם המזרחית שאותה אימצה התיאוסופיה, הוא הממשיך להתגלגל ממחזור חיים אחד למשנהו. האגו הוא אלוהי במהותו ויכול להתקיים לנצח. הוא העצמי, הגרעין המוסרי השורד לאחר המוות. האגו הוא הבוחר את האישיות המסוימת שבאמצעותה יבוא לידי ביטוי תוצאותיהן של הסיבות הקארמטיות אשר נוצרו בעבר); (ח) הקארמה היא בה בעת חומלת וצודקת. משום שחמלה וצדק הם שני הקטבים של שלם יחיד, אין חמלה ללא צדק בפעולותיה של הקארמה; (ט) שלושת הסוגים האפשריים של הקארמה הם: [1] הקארמה המתממשת בחיים היום באמצעות האמצעים ההולמים. [2] הקארמה אשר מתהווה בחיים היום ונצברת לצורך מימוש בחיים עתידיים. [3] קארמה מעוכבת מחיים אחרים ובלתי ממומשת, אם בשל היעדר או אי-התאמה של האמצעים שבשימוש של האגו, ואם בשל עוצמתה של הקארמה שכבר מתממשת בחיים היום; (י) שלושת שדות הפעולה או הממדים שבהם משתמשת הקארמה אצל כל ישות וישות הם: [1] הגוף והתנאים הסביבתיים. [2] המיינד והאינטלקט. [3] המישור הפיזי והמישור האסטרלי (היינו הגוף הרגשי המקיף את הגוף הפיזי ואחריו הגוף האתרי); (יא) אמצעים הננקטים על ידי האגו במטרה לדכא נטיות, לשנות חסרונות ולהניע סיבות אחרות ישנו את נטייתה של הקארמה ויקצרו את

האפוריזמים באשר לטבעה של הקארמה, כפי שנתפסה על ידי התיאוסופיה. ג'אדג' ייחס אותם למאדאם בלבצקי ולמורים אחרים, וראה בהם את תמצית האמת, פרי הישגים וחוכמה גבוהים.⁷¹

נראה כי הרעיון היותר מרכזי של דוקטרינת הקארמה בתיאוסופיה הוא רעיון האבולוציה המתרחשת בכל העולמות. רעיון זה נשאל בעיקרו של דבר גם הוא מההינדואיזם.⁷² לטענת ג'אדג', הקדושים התיאוסופיים של כל הזמנים ראו את העולמות כולם אדוקים זה לזה וכפופים גם הם לחוק הקארמה. כלומר, הקארמה פועלת על העולמות כולם, באופן שהעולם מתפתח ממש כמו האדם. הוא נולד, מזדקן, מת ומתגשם בשנית. תהליך זה חוזר על עצמו אינספור פעמים, כשהקדמה לאורך נתיב אבולוציה זה היא התמורה, לעומת הניוון והגרסיה שהם הענישה. האדם, מהיותו נזר הבריאה או האבולוציה, הוא התכלית והסיבה לתהליכים אלה. מכאן שהוא מחויב ליישם את חוקי הקארמה והגלגול בהוויתו הפרטית. כל אדם בורא את עצמו בהתאם לחוקים הקוסמיים הללו ומתפתח מגלגול אחד למשנהו.⁷³ זאת ועוד, היקום האינסופי המתחדש ומתגשם שוב ושוב מחייב אף את קיומם האינסופי של מעגלים חדשים של גלגולים ושל הזדמנויות אינספור להתחדש ולהתקדם. בכך מתייחדת תפיסתה של התיאוסופיה את הגלגול ואת הקארמה מן התפיסות המזרחיות, המייחלות להיחלץ ממעגל הסמסארות ולהשיג את המוקשה או את הנירוונה.

השפעתה, בהתאם לעוצמה או לחולשה של אותם מאמצים שמושקעים באימוצם של אמצעים שכאלה; (יב) אסונות טבע נוצרים על ידי הקארמה באמצעות שלשלת אירועים, דרך המישור המנטלי והאסטרלי של ההווה. אמנם אסון טבע עלול להיגרם בשל דליקה הניצתת במקום כלשהו או בשל הפרעה אטמוספירית, אך תופעות שכאלה הן הפרעה אשר נוצרה באמצעות הכוח הדינמי של המחשבה האנושית; (יג) הקארמה האישית שקוצר אדם בחייו תואמת את הקארמה הלאומית שלו ושל הגזע שאליה הוא משתייך, באופן שלא ניתן להפריד בין הקארמה, הגורל האישי שלו, ובין זו של המוצא שלו; (יד) אנחנו נושאים בתוצאותיה של קארמה לאומית, בשל מעשים שלא ביצענו כמו ידינו. אלא שהקארמה הובילה אותנו למקום הספציפי ולאומה הספציפית שאליהם אנחנו משתייכים.

71 Judge, *Echoes*, pp. 122-126.

72 העולם, לפי ההינדואיזם, מאז ומתמיד בורא את עצמו כל הזמן מחדש ונסוג למצבו הבלתי מוגשם וחוזר חלילה. תקופות אלה של אבולוציה וניוון נקראות "הימים והלילות של ברמה". ראו אצל: Zaehner, *Hinduism*, pp. 61-62.

73 Judge, *Echoes*, pp. 41-44.

הייתה זו התיאוסופיה, לצד הספיריטואליזם והאוקולטיזם, אשר כאמור העלתה לתודעתו של המערב את התפיסות על הקארמה ועל הגלגול מאז סוף המאה התשע-עשרה. הגם שתפיסתה של התיאוסופיה את הקארמה ואת הגלגול התייחדה מזו המזרחית, השפעתה של התיאוסופיה על המטפיזיקה הרוחנית המודרנית, אין עליה עוררין.

תפיסת הקארמה באנתרופוסופיה

רודולף שטיינר, מייסד הזרם האנתרופוסופי [1861-1925]⁷⁴ ביקש להשיב לתודעה המערבית את היכולת להכיר בעולם הרוח כבמציאות, יכולת שאבדה לה בשל החינוך המטריאליסטי שקיבלה. הוא ראה בקארמה ובגלגול הנשמות שניים מהמאפיינים היותר חשובים של האנתרופוסופיה. הפצתם של עקרונות אלה והשכנוע הפנימי באמיתותם היו בעיניו ממשימותיו היותר חשובות של מדע הרוח האנתרופוסופי⁷⁵ וחלק מהקארמה האישית שלו.⁷⁶ הוא האמין כי הבנה עמוקה של עקרון הקארמה תחולל מהפכה של ממש בחינוך ובכל תחומי החיים. הידע והתובנות שמסר בהרצאותיו ובספריו היו פרי יכולות וכישורים על-חושיים שפיתח (Spiritual-Scientific Communication), פרי חשיבה אינטואיטיבית, מדיטציה וחויות אישיות. אלו אפשרו את ראייתו הרחבה אל תוך עולם הרוח. כלומר, הוא פרץ את הנתיב הרוחני משגללתה לו אמת פנימית, ידע משכנע להבדיל מן האמת הנגלית לנו ממקורות חיצוניים המוטבעת בחותם של אי וודאות⁷⁷.

שטיינר עודד אפוא חשיבה רוחנית וחויה אישית פנימית במקום היסמכות על אמונות, כאמצעים להשגת האמת ולהיזכרות בגלגולים הקודמים שלנו. חשיבה אינטואיטיבית וחויה פנימית יובילו את האדם לתובנה, שחוסר שלמותו הביא עליו את הסבל ואת הכאב שהוא חווה

74 רודולף שטיינר (1861-1925) היה פילוסוף אוסטרי, מחנך, אמן, ונביא או חווה בפי תלמידיו. הגה וייסד את תורת האנתרופוסופיה – חוכמת האדם, או ידיעת טבע האדם ותכונותיו.

75 Steiner, *Reincarnation*, p. 72. הנ"ל, עיונים אוטוריים ביחסים קארמתיים; הנ"ל, יחס קארמה: 12 הרצאות שניתנו בדורנאך שוויץ 1924: הנ"ל, היוולדות חוזרת וחוק הגורל.

76 שם, עמ' VIII.

77 שם, עמ' XVII.

בחיייו היום. רק באמצעותן יש בידו לתקן ולהתגבר על פגמיו. מערכות היחסים שלנו נובעות מהקארמה המסובכת, שרקמנו בגלגולים קודמים. כך דרך משל האמין שטיינר כי האנשים שאנו פוגשים באמצע החיים היו הורינו או ילדינו באחד מהגלגולים הקודמים.⁷⁸ השפעתה של הקארמה ניבטת אף מהמקצוע שבו בחרנו לעסוק ומהאחריות שהוא נושא בחובו באשר לחייהם של אחרים.⁷⁹ המאפיין היותר בולט של הקארמה, על פי שטיינר, הוא התחושה המתבהרת לנו באמצעותה, כי לא הוכנסנו לעולם באורח אקראי. שום דבר אינו מקרי בחיינו. ההחלטות באשר למקום הימצאנו, באשר למצבנו, באשר למחלות ולכאבים שעמם נתמודד, באשר לבני האדם שייקרו בחיינו, התקבלו כולן בעולם הרוח לפני כניסתנו לעולם הזה. החלטות רצוניות ואישיות אלה, אשר התקבלו לפני ההתגלמות בעולם הזה, ממקמות אותנו באותן עמדות בחיים שנוטות לכיוון מכות הגורל וההתנסויות שמכתיבה הקארמה שלנו.⁸⁰ מכאן ששטיינר פירש את הקארמה ואת הגלגול לאור תובנותיו באשר למימד או למציאות שבין הגלגולים, בין המוות להתגשמות הבאה.

על פי תובנותיו של שטיינר, הקארמה באה לידי ביטוי בנפש, ברובד האמצעי שבישותו של האדם. זה מורכב לדבריו משלושה רבדים, המקבילים לשלושת העולמות שבהם הוא חי: הפיזי, הנפשי והרוחני.⁸¹ כלומר, הגוף כפוף לחוקי התורשה הפיזיים, ואילו הנשמה האנושית כפופה לחוק הגלגול, המחייב אותה להתגלגל שוב ושוב, כשהיא נושאת את פירותיהם של גלגולים קודמים אל עבר גלגולים עתידיים. מכאן שהנשמה נצחית במהותה, ואילו הנפש החיה בהווה ומתווכת בין הנשמה לגוף איננה עצמאית. זאת בשל הקשר שלה לחיים קודמים ולגורל, שהנשמה מביאה עמה מגלגולים קודמים. גורל זה קובע ומשליך על החיים היום. שטיינר סבר, כי מצבו הקשה של העולם בזמנו (תקופת מלחמת העולם הראשונה) הוא תוצאה הכרחית של הקארמה השונה של

78 שטיינר, התגשמות שנייה, עמ' 59-63.

79 Steiner, *Vocation*, pp. 70-103.

80 Steiner, "Examples of Karma Working Between Two Incarnations", in *Reincarnation*, pp. 73-74.

81 Steiner, *Theosophy*, p. 39.

כל בני האדם החיים בעת הזאת, המתממשת בעת ובעונה אחת. אשר על כן הוא התנה את התקדמותה של האנושות בהבנה ובהפנמה של רעיונות הקארמה והגלגול.⁸² שטיינר אף האמין כי האבולוציה האנושית הגיעה לנקודת זמן, שבה הלא מודע חייב להתפתח ולשנות את האופן שבו פעל בעבר.⁸³ כבר בשנת 1912 חזר שטיינר את העניין שיגלו בני אדם בהתגשמות הבאה שלהם בנושא הגלגול והקארמה.⁸⁴ שתי נבואות שאכן הגשימו את עצמן.

מה לקחו התיאוסופיה והאנתרופוסופיה מהדתות המזרחיות ובמה התייחדו

התיאוסופיה הייתה התנועה הראשונה אשר החלה לחקור וללמוד את שתי הדוקטרינות המזרחיות של הקארמה ושל הלידה מחדש כבר בסוף המאה התשע-עשרה. בכך, כאמור, הייתה לתנועה הראשונה שהעלתה לתודעת המערב את התורות המזרחיות. כמו התורות המזרחיות ראתה התיאוסופיה בקארמה ובגלגול שתי אמיתות רוחניות. היא הבינה את נצחיותה של הנשמה. וכמות התורות המזרחיות היא ראתה בקארמה את החוקיות היחידה אשר לאורה ניתן להסביר תופעות חברתיות מציקות, כגון אפליה בין מעמדות ובין המינים, חוסר שוויון בחלוקת המשאבים בעולם וכל מה שנראה בגדר עוולה. כתביהם של התיאוסופים מלמדים כי הקארמה עבורם הייתה רבת פנים. היא גילמה את חוק הסיבה והתוצאה, חוק השכר והעונש, חוק מפצה, חוק חומל וצודק, חוק האמון על השבת ההרמוניה ביקום במקום שבו הופרה ועוד. ובכך עדיין לא התייחדה התיאוסופיה. ההבדל המשמעותי בין התפיסה התיאוסופית לתפיסות המזרח מתאפיין במטרה שייחדה התיאוסופיה לגלגול ולקארמה. בעוד בבסיס התורות המזרחיות נמצאות השאיפה והתקווה האינדיבידואליות

82 שם, עמ' 77.

83 Steiner, "The Formation of Karmic Forces", in *Reincarnation*, p. 111. שטיינר: היוולדות חוזרת וחוק הגורל; שטיינר: עיונים אוטוריים ביחסים קארמתיים; שטיינר: 12 הרצאות שניתנו בדורנאך שוויץ 16.2-23.3.1924.

84 שטיינר, התגשמות שנייה, עמ' 20-21.

להיחלץ מן הסמסארה, מן הכבלים של המעגל האינסופי של הקארמה והגלגול, ולהשיג את המוקשה או את הנירוונה, הרי עבור התיאוסופיה, הקארמה והגלגול הם בבחינת חוקים אוניברסליים של התקדמות ושל אבולוציה; של הנשמה כמו גם של היקום. ביקום הנתפס כאינסופי, כמתקדם ומתפתח תדיר, חייבות, לפי התיאוסופיה, להיות אינספור אפשרויות התפתחות וצמיחה. אשר על כן, הצורך בהתנסויות חדשות ובגלגולים חוזרים לעולם לא יסתיים.

רודולף שטיינר מתאפיין אולי בכך שהתובנות הרוחניות והידע שמסר היו פרי מחשבה חופשית, התבוננות מעמיקה, חוויות על-חושיות ומחקר, אשר לא נשענו בהכרח על אמונה גרידא ואשר הקדימו את זמנם. גם עבורו הייתה הקארמה בראש וראשונה חוק רוחני של סיבה ומסובב החודר לכל המעשים החיצוניים והפנימיים. גם הוא תפס אותה כחוק מוסרי וקוסמי הפועל לצד הסיבתיות הפיזית. גם האנתרופוסופיה ראתה בקארמה חוק מאזן ומפצה, לעולם לא אכזר, אלא מעצים ומפתח. דרכו של שטיינר הייתה חינוכית. הוא כתב, הרצה וחיבר מדיטציות עבור תלמידיו, כשהוא מבקש להשיב לאנושות המערבית את היכולת להתעלות מעבר לעולם החומר, להבין ולקבל את העולם הרוחני. נקודת המבט שלו הייתה גלובלית, קוסמית. האבולוציה של האנושות כולה העסיקה אותו. הקארמה והלידה מחדש הן, להבנתו, הכלים המשרתים את אותה אבולוציה. האופן שבו פירש, הרחיב, הסביר והדגים את פעולתם של הקארמה ושל הגלגול הוא שמייחד את תורתו של שטיינר.

תפיסת הקארמה בקריאות העל-חושיות⁸⁵ של אדגר קייסי, "הנביא הישן"

אדגר קייסי⁸⁶ היה לכל הדעות דמות מרתקת, אשר הופיעה בראשית המאה העשרים בארצות הברית. בשנות השלושים לחייו התגלה כישרונו העל-חושני יוצא הדופן לקרוא את נשמותיהם של בני אדם ואת הלא

85 קריאה על-חושית או באנגלית: Psychic Reading.

86 Cayce, 1945-1877.

מודע שלהם כשהוא בטרנס עמוק. יכולתו לעמוד על מקור תחלואיהם, לאבחן במדויק את מהות הבעיה הרפואית או הנפשית שממנה סבלו ולענות על שאלות של משמעות ותכלית החיים הזרימה לביתו אלפי בני אדם ואלפי פניות בכתב. במשך יותר מארבעים שנה ערך קייסי עשרות אלפי תקשורים אשר כונו Readings. 14,145 מהם תועדו למן 1901 ועד סמוך למותו, ב-1945. הם נערכו וקוטלגו לצורכי מחקר ולימוד ושמורים אצל הארגון שהקים קייסי עוד בשנת 1931 – ה-A.R.E., שפעיל עד עצם היום הזה בוורג'יניה.⁸⁷ יכולתו של קייסי לראות עבר, הווה ועתיד בדיוק רב זיכתה אותו בכינוי "המיסטיקן הגדול ביותר שקם בארצות הברית". תרומתו, כבר בראשית המאה העשרים בארצות הברית, להעלאת מודעותם של בני אדם בכלל, וכל שכן באשר לקארמה ולגלגול נשמות, הביאתני לכלול אותו במבוא זה.⁸⁸

הדרשות שנתן והשאלות שעליהן ענה קייסי היו אתיות ודתיות באופיין, ומהולות בשפה תנ"כית, מהיותו נוצרי אדוק. הן היו אף פילוסופיות ופסיכולוגיות. בתשובה לשאלה באשר למקור שממנו שאב את הידע, השיב קייסי, כשהוא בטרנס עמוק, כי שניים הם מקורותיו: הראשון – רמתו היותר עמוקה של הלא מודע שלו עצמו; והשני – הכתבים האקאשיים, היינו אותם תיעודים ורשמים הנכתבים, נחרטים על האקאשה, שהיא החומר האתרי הבסיסי של היקום. קייסי העיד כי יש והכתבים האקאשיים מתכנים "ספר החיים" או "הזיכרון האוניברסלי של הטבע".⁸⁹ החומרים והידע שעלו במהלך הקריאות של קייסי היו השראה ונושא למחקר ולהוראה הנמשכים עד עצם היום הזה. הם היו לגורם השראתי ומשפיע חשוב נוסף בסלילת דרכן של תנועות המודעות והפסיכולוגיה הטרנספרסונלית של העת החדשה.

ממקורותיו של קייסי עולה כי הקארמה פועלת על כלל הרבדים של ההווה האנושית: על הגוף, על הנפש, על המיינד⁹⁰ ועל הנשמה.

87 A.R.E – Association for Research and Enlightenment

88 Cranston & Williams, *Reincarnation*, pp. 290-295

89 Cerminara, *Many Mansions*, pp. 44-45

90 "מיינד" הוא מונח טעון משמעויות, בהן שכל, מוח, נפש, רוח, מחשבה, זיכרון, דעה ועוד. על מנת שלא להיתפס לטעות החלטתי להביאו בכל מקום שבו הוא מופיע כלשונו.

הקארמה היא המאפשרת את גאולת הנפש באמצעות התקרבות לבורא, היא המאפשרת היטהרות והתפתחות של העצמי.⁹¹ הקריאות שערך קייסי בנושא הקארמה מדגימות את הסגנון האתי, הפסיכולוגי, ההוליסטי והרוחני שלה, המוכר לנו כל כך היום.

כך דרך משל, באחת מן הקריאות שערך עבור אדם אשר פנה אליו כמה פעמים בעניין בריאותו הרופפת, הסיק קייסי כי מצבו של נשוא הקריאה הוא קארמתי.⁹² הוא התנה את החלמתו המלאה של אותו אדם בשינוי רדיקלי של עמדותיו הנפשיות. כלומר, ביציאה מעולמו הצר וחסר המודעות, בשינוי יחסו לבריות ובנכונות להיפתח למציאות הרוחנית. ההתעלות מעבר לקארמה מתאפשרת, לפי קייסי, באמצעות הסליחה והחסד.⁹³

הבנת הקארמה כאותו דפוס בלתי נראה של הנשמה, לפי קייסי, היא צעד מחייב בהתפתחותו של אדם אל עבר האפשרות לשנות את הדפוס אשר יקרב אותו אל המקור הבורא. אשר על כן, החסד הוא ההזדמנות המוענקת לאדם להיחלץ משליטתה של הקארמה או מאותו הדפוס. עבודתו של קייסי הייתה טרנספרסונלית במובהק והיא תרמה והשפיעה כאמור על תודעתם של רבים, בהם מקימי הזרם הטרנספרסונלי ותנועות המודעות של העת החדשה במערב.

.Cayce, *Reincarnation*, pp. 151-152 91

.Cerminara, *The World*, p. 53 92

שם, עמ' 165. 93

תפיסת הקארמה בפסיכולוגיה הטרנספרסונלית

אין אני מנגנון
אין אני אסופה של רכיבים שונים
ואין זה משום שהמנגנון אינו פועל כתיקונו שאני חולה
אני חולה בשל הפצעים שבנפש
ובעצמי הרגשי העמוק
ומשום שפצעי הנפש זקוקים לזמן רב
זמן רב מאוד
רק הזמן יכול לעזור
ואורך רוח
וחרטה מסוימת שקשה להשיג
חרטה מתמשכת
הכרה בטעויות החיים
ושחרור העצמי מהטעות הנשנית וחוזרת
שהמין האנושי בחר לקדש.⁹⁴

הפרדיגמה הפסיכולוגית הטרנספרסונלית בכללה, והדיסציפלינה הפסיכולוגית העוסקת בריפוי הנפש באמצעות רגרסיה לגלגולים קודמים המסתעפת ממנה בפרט, הושפעו עמוקות מהמסורות המזרחיות. רעיונותיהן של דתות אלו בכל הנוגע לקארמה וללידה מחדש שולבו בתפיסת עולמם ובעבודתם של פסיכיאטרים, פסיכולוגים והוגים שונים של דיסציפלינה זאת, באופן שתובנותיהם ומסקנותיהם, המתבססות על מחשבה חופשית, על חוויות אישיות ועל עבודה אמפירית ממושכת עם עשרות אלפים של מטופלים, תרמו והרחיבו את פרשנותה המסורתית של הפסיכולוגיה של הקארמה. חיבוריהם של ההוגים והמטפלים השונים אשר עוסקים ברגרסיה לגלגולים קודמים כונסים דעות ותפיסות מגוונות בנושא זה.⁹⁵

94 Lawrence, *More Pansies*, p. 51 תרגם אברהם אלקיים.

95 ראו אצל לוין, סודות הגלגול, עמ' 267-291.

רוב רובם של ההוגים והפסיכולוגים העוסקים במתודה זו אינם תופסים את הקארמה כגורם מעניש. הם סוברים שהסבל הוא אמצעי שדרכו אנחנו לומדים ומתפתחים.⁹⁶ מכאן שקשות ככל שתהיינה התנסויותינו, לעולם אין אנו בבחינת קורבנות. הם טוענים לצדק ולאיוון השוררים באופן נסתר ביקומנו, מאחורי הצער והסבל שהאדם או האנושות חווים. אשר על כן, משמעותו של הסבל שאנחנו חווים לא פעם נעלמת מאיתנו.⁹⁷ על פי תפיסתה של דיסציפלינה זו, הקארמה של הנפש קובעת את מאפייניה של הפרסונה, המשתנה מגלגול לגלגול. היא קובעת את התנאים הפיזיים, הרגשיים, הפסיכולוגיים והרוחניים שלתוכם נולדת הפרסונה. היא קובעת את הכוונות שבאמצעותן תעצב הפרסונה את המציאות האופטימלית, אשר תספק את החוויות שלהן נזקקת הנפש בכל רגע נתון על מנת לאזן את האנרגיה שלה.⁹⁸ מכאן שהכוונה המונחת מאחורי כל בחירה ובחירה שהאדם בוחר היא בחירת הנתיהב הקארמתי.⁹⁹

חוק הטבע האוניברסלי של סיבה ומסובב, שהוא מביטוייה המובהקים של דוקטרינת הקארמה, מקובל על כלל העוסקים בדיסציפלינה זאת. עם זאת, הוגים ופסיכולוגים שונים פירשו חוק זה איש-איש על פי דרכו, על פי תפיסת עולמו ועל סמך מסקנותיו מעשרות ומאות הרגרסיות שערך למטופליו.

עיקרון הסיבתיות,¹⁰⁰ דרך משל, הוא אכן הגורם המכונן של הקארמה. הקארמה היא אותה סיבתיות המקנה היגיון לכאוס הסובב אותנו, לסבל האנושי, לחוסר השוויוניות ולעוולות.¹⁰¹ מכאן שהרגע הנוכחי איננו רגע עצמאי בפני עצמו, כי אם חוליה בשרשרת סיבתית ששורשיה נטועים עמוק בהיסטוריה ושהשלמתה ביום המחר. תמות שהחלו במאה כלשהי, מתפתחות במאה אחרת ובאות לידי השלמתן במאה שלישית. התוצאות

.Dethlefsen, *Voices*, p. 229 96

.Newton, *Destiny*, p. 371 97

.Zukav, *Seat*, p. 42 98

שם, עמ' 136-137. 99

100 כך לפי כריסטופר באך, פילוסוף פוסט-מודרני, פרופסור לפילוסופיה ולמדעי הדתות, שחוקר בין השאר חוכמה עתיקה, גלגולי נשמות וקארמה, אשר הפך דובר נלהב של תרפיית הרגרסיה הטרנספרסונלית.

.Bache, *Lifecycles*, p. 97 101

של בחירות, אשר נעשו במחזור חיים אחד, מתממשות בחיים אחרים. הכול נשמר, ודבר אינו הולך לאיבוד.¹⁰² על פי אותה תפיסה, הקארמה היא התניה שנכנסה לפעולה באמצעות אינספור בחירות שעשינו במהלך הגלגולים שחווינו. מכאן שהקארמה היא המומנטום של בחירות אלו בחיינו.¹⁰³ הקארמה אפוא איננה רק עקרון ההדדיות המוסרית, אלא היא שזורה בחיינו בצורה של קשת רחבה של סיבות ותוצאות ונטועה היכן שהוא בביוגרפיה הרוחנית שלנו.¹⁰⁴

לדעת הנס טן דאם, מחשובי ההוגים והפסיכולוגים בתחום, הקארמה היא כל חוב פתוח שהותיר אחריו אדם בחיים אחרים, בעוד הדהרמה היא סך הנכסים שצבר במהלך גלגוליו.¹⁰⁵ שתיהן כנראה בבחינת מציאות אתרית, שהיא אותו חלק חיוני, המחבר בין הגוף לנפש. איבר אנרגטי זה הוא ההילה המקיפה את הגוף הפיזי שלנו.¹⁰⁶ חיוביות או שליליות, אקטיביות או פסיביות, הקארמה והדהרמה הן גם הנטל וגם העוצמות שבתוכנו. מכאן שהקארמה נמצאת טעונה ממש בתוכנו, ובאמצעותה אפשר להיתקן, להירפא, להתפתח ולגדול. טן דאם מפרִיך למעשה את ההשקפה הדטרמיניסטית, שלפיה כל מעשה או פעולה קובעים את טבעה של הקארמה. תפיסתו אפוא היא פסיכולוגית. לאמור, התוצאה של חוויה כלשהי שחווינו לעולם איננה ישירה. היא תלויה בתגובה הפסיכולוגית שלנו ובפרשנות שניתן לה. אלו קובעים מה ניקח עמנו לגלגול הבא.

תפיסת עולמה של דיסציפלינה זו היא אנתרופוצנטרית במובהק. היא ניבטת דרך משל מממצאיהם של הפסיכולוגים אשר העלו כי האדם הוא־הוא הסמכות השופטת האחת והיחידה. משמע, האדם דן את עצמו, על הקארמה השלילית והחיובית שיצר במהלך גלגולי העבר שלו, והוא האחראי לטיב בחירותיו, למעשיו ולתוצאותיהם, כמעצב הבלעדי של מציאות חייו.¹⁰⁷ אשר על כן, חופש הבחירה והאחריות האישית אדוקים

102 שם, עמ' 11.

103 שם, עמ' 68.

104 שם, עמ' 69.

105 TenDam, *Deep Healing*, p. 364.

106 Powell, *The Etheric*, pp. 67-74.

107 ראו אצל לויין, סודות הגלגול, לעיל הערה 95.

זה לזה ומשקפים את שני צדדיה של הקארמה – הן את המעשה והן את תוצאותיו. לפי ההוגים של דיסציפלינה זו, הקארמה פועלת בסינרגיה, בשיתוף עם כוחות נוספים. בהם ניתן להצביע דרך משל על עקרון הקוטביות, שהוא בעל זיקה עמוקה לחוק הקארמה.

חוק הקוטביות¹⁰⁸ הוא עיקרון יסודי נוסף אשר פועל בסינרגיה עם חוק הסיביות של הקארמה, עם הבחירה ועם הגלגול החוזר לצדן של אותן דמויות מוכרות מן העבר בחילופי תפקידים. יחד הם יוצרים דפוסים אישיים מסוימים אשר חוזרים בגלגולים השונים. ככלל, המסע של הנפש או של הנשמה כרוך מטבעו בחוויות קוטביות.¹⁰⁹ אחדות ההפכים הכוללת את שני הקטבים היא ממאפייניה של המציאות, והיא באה לידי ביטוי בניגודים המצויים בתוכנו. אלו מתגלים כאורות וגם כצללים. רק כאשר אנחנו מכירים בקיומם של הפרדוקסים ומתעמתים עמם, אנו יכולים להתפתח.¹¹⁰ במילים אחרות, ניסיונם של הפסיכולוגים והמטפלים השונים בדיסציפלינה טרנספרסונלית זו מלמד, כי על מנת להשיג אינטגרציה שלמה של כל חלקיה, צריכה הנפש לחוות את קשת ההתנסויות האנושיות, החיוביות כמו גם את השליליות. כלומר עלינו לחוות מחזורי חיים של עושר וגם של עוני, של ענווה וגם של הירות, של היותנו בתפקיד הקורבן, כמו גם בתפקיד התוקפן. שלל התפקידים הארכיטיפיים שאנו ממלאים בגלגולים שונים קשורים זה לזה במהלך הגלגולים בשלשלת של חוק הסיביות.

אף מערכות היחסים שלנו הן דוגמה מובהקת לאופן שבו היבטיה השונים של הקארמה שזורים אלה באלה. הקארמה בהופעתה זו קשורה לבחירה לחזור ולהתגלגל שוב ושוב בחברת קבוצת נשמות מסוימת. היא קשורה לאותו "כוח כבידה קארמתי", על פי הגדרתו של וולגאר, המושך את הנפש לשוב ולהתגלגל באותם תנאים, אשר יהיו הזדמנות הולמת למימוש התיקון או הריפוי המסוים שעומד בפני האדם. היא קשורה גם לצורך לחזור בחילופי תפקידים ובתפקידים קוטביים, על מנת ליישב את

108 שם, עמ' 206-208.

109 Dethlefsen, in Lucas, *Regression*, pp. 446-447.

110 שם, עמ' 231.

האיזון אשר הופר ולהשלים את עצמנו ועם עצמנו. היא משקפת אף את הדחף לחזור על דפוסים נושנים פעם אחר פעם.

תיעודיהם של המטופלים במתודה הטראנספרסונלית מעלים, כי הקארמה ארוגה שתי וערב בתוך מערכות היחסים של בני האדם.¹¹¹ אנו שבים ופוגשים את עצמנו בגלגולינו השונים באופן בלתי אקראי בעליל. הקארמה מאפיינת אף את האינטנסיביות שבמערכות היחסים שלנו,¹¹² באופן שהן הופכות ללב לבו של התיקון שאנו עושים. הן מספקות לנו את ההזדמנות לבחון את מידת צמיחתנו. עד כמה הבנו מהשיעורים שכבר נלמדו, כי אין שום צורך לשוב ולחזור על אותם דפוסים מכאיבים ובלתי מועילים,¹¹³ וככלל ללמוד מהאחר.

גם הלמידה, ההתפתחות והתמורה, קרי הריפוי, הנובעים ממערכות היחסים הם ממטרותיו המובהקות של הגלגול, על פי תפיסת עולמם של הפסיכולוגים העוסקים בדיסציפלינה זו.¹¹⁴ מהיותו של עקרון הגלגול בלתי ניתן להפרדה מעקרון הקארמה, הרי שהם ראו בקארמה עצמה אמצעי מובהק לצמיחתו ולהתפתחותו של האדם, אמצעי שאף כרוך בקשר עבות לבחירה. במילים אחרות, תסריטי החיים שהנפש בוחרת עבור כל גלגול וגלגול, שהינם פועל יוצא של הקארמה שצברה הנפש בגלגוליה, נועדו למטרת צמיחה ולמידה שהן אף חלק מריפוייה.

תפיסת עולם זו מציבה אפוא את האדם במרכז ההווה. הוברר שהאדם הוא שיוצר את הקארמה של הנפש שלו. אשר על כן הוא האחראי הבלעדי לבחירות שלו, לאורחותיו ולמציאות חייו ככלל. משהתניע את חוק הקארמה, הוא יהיה מעורב בשלשלת של גלגולים שבכל אחד מהם תיקרינה לו הזדמנויות לאזן וליישב את הקארמה שיצר. וכך הוא ימצא עצמו לעתים חוזר על דפוסים נושנים; הוא יפגוש את עצמו שוב ושוב במערכות יחסים בחילופי תפקידים; והוא יתעמת עם הצל שלו, משמע עם קטביה של הנפש. כל אחד מגלגוליו אלו מזמן לו את האפשרות להתפתח וללמוד ולהתעלות מעבר לקארמה שיצר. והוא היחיד אשר

Amoroso, *Awakening*, pp. 65-71 111

Chadwick, *Discovering*, p. 141 112

Lucas, *Regression*, p. 136 113

ראו אצל לויין, סודות הגלגול, עמ' 187-188. 114

שופט את מעשיו ואת מחדליו בשלב הרטרופרספקטיבה של רגע המוות ושל הממד שבין הגלגולים.

במה התייחדו התפיסות המערביות של הקארמה ושל הגלגול מאלו של דתות המזרח

נראה כי הפרשנות המערבית למינייה התבררה כפרי מחשבה חופשית, התבוננות אמפירית, מחקר וחוויות על-חושיות, ומבלי שנשענה בהכרח על אמונה. כלומר, התפיסות המערביות הן אנתרופוצנטריות ודטרמיניסטיות פחות במהותן. התפיסות המערביות למינייהן אף תרמו והרחיבו את הפרשנות המסורתית של הקארמה ושל הגלגול, אם מבחינה פסיכולוגית ואם מבחינה טרנספרסונלית רוחנית. הקארמה והגלגול נתפסים לדידם כאמצעים להתפתחותו של האדם, קרי לצורכי למידה, צמיחה וריפוי, קשות ככל שתהיינה התנסויותיו, שהן פרי בחירותיו.

אשר על כן, כל אחת מהתורות אשר נסקרו לעיל בקצרה, המזרחיות כמו גם המערביות, וכל אחד מההוגים אשר ייצגו אותן, תרמו בדרכם המיוחדת להתפתחותן של תפיסות הקארמה והגלגול בעת החדשה.